

Lek na biurokrację

Jak przypominają kronikarze Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, powstał on jako lekarstwo na administracyjną niewydolność działających wcześniej w Polsce instytucji ubezpieczeniowych. Decyzja ta okazała się strzałem w dziesiątkę.

24 października 1934 roku prezydent Ignacy Mościcki podpisał osiem rozporządzeń. Jedno z nich zmieniło istniejącą od półtora roku ustawę o ubezpieczeniu społecznym. Wśród najważniejszych zmian było powołanie ZUS i w ten sposób scalenie pięciu działających państwowych izb ubezpieczeniowych. Przez kolejne lata Zakład krzepił instytucjonalnie, w tym czasie ugruntował się ostateczny kształt przedwojennych ubezpieczeń społecznych.

„Przegląd Gospodarczy” z 15 listopada 1934 roku relacjonował: „Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października b.r. w sprawie zmian w ustawie o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. Nr. 95, poz. 855), popularnie nazywane małą reformą ubezpieczeń, przyniosło obok szeregu znamiennych, lecz o stosunkowo drobnym znaczeniu zmian w przepisach ubezpieczeniowych zmianę o charakterze zasadniczym - likwidację dotychczasowych czterech zakładów i Izby Ubezpieczeń Społecznych i zastąpienie ich jednym zakładem. Jest to jeszcze jedna z licznych prób ujęcia we właściwe ramy działalności ubezpieczeń społecznych w Polsce”.

Zanim jednak zdecydowano się na taki krok, szef Ministerstwa Opieki Społecznej Jerzy Paciorkowski uważał rozproszenie nadzoru i zbyt dużą swobodę działania lokalnych kas ubezpieczeniowych za źródło choroby systemu ubezpieczeń już po kilku miesiącach od wprowadzenia w życie ustawy scaleniowej. Jego zdaniem brakowało jednej instytucji, która byłaby odpowiedzialna za „gospodarkę ubezpieczeniową”.

Prasa gospodarcza nazwała zaś dwustopniową konstrukcję instytucji ubezpieczeniowych (cztery osobne instytucje plus Izba Ubezpieczeń Społecznych jako je nadzorująca), „konstrukcją optycznie zgrabną, zwłaszcza dla tych, którzy cenią efektywne schematy papierowe”.

Rząd przygotował projekt zmian. Podstawowym założeniem funkcjonowania nowej instytucji miało być zastąpienie „koordynowania” i „nadzoru” bezpośrednim zarządzaniem. Zakładowi powierzono zadanie prowadzenia pięciu nowo utworzonych funduszy ubezpieczeniowych: Funduszu Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników, Funduszu Ubezpieczenia Emerytalnego Pracowników Umysłowych, Funduszu Ubezpieczenia od Wypadków i Chorób Zawodowych, Funduszu Ubezpieczenia na Wypadek Braku Pracy Pracowników Umysłowych

dokończenie str. 2

80 lat razem

Osiem dekad temu położono podwaliny pod powstanie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Zbigniew Derdziuk
prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Tak zwana ustawa scaleniowa, uchwalona 24 marca 1933 roku, zapoczątkowała nowy etap w historii nie tylko ubezpieczeń społecznych, ale i II Rzeczypospolitej. Daleko idąca unifikacja systemu zabezpieczenia społecznego była istotnym etapem procesu scalania ziem polskich po okresie zaborów. Jako element ambitnego projektu modernizacji państwa stała się też symbolem jego powodzenia dzięki umiejętnemu dostosowaniu instytucji i rozwiązań systemowych do potrzeb zmieniających się czasów. Dodajmy - trudnych cza-

sów, bo Europa jeszcze nie podźwignęła się ze zniszczeń wielkiej wojny, a już dopadł ją ogólnosiwiatowy kryzys.

24 października 1934 roku, czyli półtora roku po uchwale, prezydent Ignacy Mościcki podpisał rozporządzenie o powołaniu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Uznano, że nadszedł dogodny moment na postawienie kropki nad „i”. Powołanie instytucji koordynującej system zabezpieczenia społecznego w Polsce było ukoronowaniem trwającego od połowy lat dwudziestych procesu wyposażania państwa polskiego w nowoczesny instrument zarządzania potrzebami społecznymi. Zarządzania, które ściśle wiązało świadczenia społeczne z pracą, troszcząc się jednocześnie - na miarę możliwości wciąż biednego kraju - o tych, którzy z różnych powodów pracować nie mogli. Zbudowano jeden z najważniejszych fundamentów państwa w nowoczesnej formule: odpowiedzialność i solidarność międzypokoleniowa, ale i międzygrupowa, zostały zinstytucjonalizowane, zapisane w aktach prawa i wpisane do systemu społeczno-kulturowych oczywistości na analogicznych zasadach, na jakich wcześniej funkcjonowały od-

powiedzialność i solidarność między członkami wielopokoleniowych rodzin.

Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przypadła rola nie tylko koordynatora systemu zabezpieczenia społecznego (do 1939 roku wciąż działały mniejsze ubezpieczalnie), nie tylko instytucji wypłacającej świadczenia emerytalno-rentowe, ale także podmiotu odpowiedzialnego za edukację społeczną Polaków, zwłaszcza w obszarze ochrony zdrowia i promowania bezpiecznego środowiska pracy. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stał się ważną częścią polskiego państwa.

Polski system emerytalny, zreformowany pod koniec lat 90., w swych założeniach nawiązuje do tego z lat 30. Wprowadzone po ponad 60 latach od powstania zmiany dostosowały go do wymagań współczesności, szczególnie do wyzwań demograficznych i gospodarczych. Ważne w tym kontekście były także czynniki instytucjonalne, czyli wejście Polski w sferę koordynacji zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej, co było odpowiedzialnością na swobodny przepływ osób w globalizującym się świecie.

ZUS był zarówno u swego zarania, jak i jest obecnie pod-

stawowym instrumentem realizacji polityki państwa w zakresie zabezpieczenia społecznego. Sprawdził się bez wątpienia model instytucji przodującej, wspieranej przez inne podmioty instytucjonalne.

Tak jak zmieniały się warunki społeczno-ekonomiczne, tak zmieniały się oczekiwania obywateli względem administracji publicznej. Papierkiem lakmusowym stała się dziś jakość świadczonych usług publicznych w odniesieniu do standardów obowiązujących w sektorze prywatnym.

Wdrożona w 2010 roku strategia przekształceń ZUS odpowiada na te wyzwania. Za jej pomocą dokonuje się reorientacja Zakładu na instytucję prokliencką, dbającą jednocześnie o publiczny gość. Efekty tych działań widać zarówno na poziomie postrzegania przez klientów (wyraźny wzrost zaufania do instytucji w badaniach prowadzonych przez CBOS, bardzo dobre dla ZUS wyniki badań satysfakcji klientów, regularnie prowadzonych przez SMG/KRC MillwardBrown), jak i na poziomie wewnętrznej oceny wynikającej z przyjętych instrumentów zarządzania przez cele. Są one czytelne także w wymiarze efektywności finansowej: kosz-

ty ZUS liczone w stosunku do wartości obsługiwanych środków w ramach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych spadły z 2,49 proc. w 2007 roku do 1,91 proc. w roku 2013. Od kilku lat systematycznie maleje także zatrudnienie w Zakładzie.

Oczekiwania obywateli zmieniają się także wraz z rozwojem technologii - zwłaszcza w ostatnich dwóch dekadach - co musi zaowocować innym sposobem obsługi klientów. Zwieńczeniem pewnego etapu działań ZUS w tym zakresie jest oddana do użytku w 2012 roku Platforma Usług Elektronicznych, dzięki której każdy klient Zakładu - przedsiębiorca, ubezpieczony, świadczeniobiorca - ma pełny, bezpieczny dostęp do własnego, unikalnego profilu z możliwością dokonywania wielu operacji online.

Spoglądając wstecz, można zauważyć, że dylematy dotyczące systemu zabezpieczenia społecznego, jak i jakości pracy instytucji, która obsługuje znaczną część Polaków, nie są niczym nowym.

Ważne, aby umiejętnie je rozwiązywać, biorąc pod uwagę zarówno aktualny kontekst społeczno-gospodarczy, jak i poczucie odpowiedzialności za przyszłość. ■

Od promocji ubezpieczeń po produkcję filmów

Wydawca kilku tytułów, organizator wystawy objazdowej, współorganizator kolonii i półkolonii, pracodawca pomagający pracownikom w budowaniu domów mieszkalnych – tym był międzywojenny ZUS.

Pierwszym zadaniem dla kierownictwa ZUS było kompleksowe opracowanie dotyczące stanu ubezpieczeń społecznych w Polsce. By Zakład mógł wywiązywać się z tego i kolejnych zadań analitycznych, powstała specjalna struktura. Na podstawie wyliczeń matematyczno-statystycznych prognozowano: wypadkowość, inwalidztwo, śmiertelność czynnych ubezpieczonych. Nie lekceważono zmian zachodzących w społeczeństwie i gospodarce, np. koniunktury gospodarczej, bezrobocia, czasu pracy. Te czynniki miały – jak to zostało podkreślone w „Sprawozdaniu z działalności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za rok 1935” – realny wpływ na kondycję ubezpieczonych.

Oprócz tak poważnych zadań w kompetencjach przedwojennego ZUS mieściły się również edukacja, działalność socjalna, a także wydawnicza.

Wydawca

Sztandarowym periodykiem Zakładu był „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych”. Na łamach

czasopisma poruszano tematy związane z ubezpieczeniami społecznymi w kraju i za granicą, a także zagadnienia pokrewne. W 1935 r. nakład miesięcznika wynosił 1500 egzemplarzy. Wydawano również miesięcznik „Droga do Zdrowia” założony w 1930 r. przez Okręgowy Związek Kas Chorych w Krakowie. „Droga do Zdrowia” poświęcona była walce z gruźlicą, chorobami wenerycznymi, jaglicą, chorobami zakaźnymi oraz zdrowemu odżywianiu i pielęgnowaniu dzieci. Pismo w nakładzie 70 000 egzemplarzy rozdawano bezpłatnie za pośrednictwem lekarzy ubezpieczalni społecznych ubezpieczonym i członkom ich rodzin.

ZUS publikował też prace monograficzne, i tak np. w 1935 r. ukazały się „Ubezpieczenia społeczne w Polsce w latach 1925-1934” wydane językami: polskim (2000 egzemplarzy) i francuskim (500 egzemplarzy). W 1935 r. zapoczątkowano prace nad reorganizacją bibliotek przejętych od Izby Ubezpieczeń Społecznych oraz dawnych centralnych zakładów ubezpieczeniowych.

Popularyzowania ubezpieczeń społecznych nie ograniczono do własnych wydawnictw. Teksty o tematyce ubezpieczeniowej publikowano w ponad 100 czasopismach, kalendarzach i rocznikach. ZUS organizował też odczyty i konkursy.

Od 1937 r. jeździły po Polsce objazdowe wystawy higieniczne współorganizowane przez Zakład. Promowały zdrowy

➔Już u początków polskiej polityki społecznej dostrzeżono potrzebę prowadzenia działań edukacyjnych. Na zdjęciu prezydent Ignacy Mościcki w Polskim Radiu, z prawej minister pracy i opieki społecznej Marian Zyndram Kościatkowski

tryb życia i sport. Pokazywały szkodliwość alkoholu, kłopoty i choroby wynikające z braku higieny. Ba, tłumaczono, jak ważne jest zachowanie równowagi między pracą a odpoczynkiem.

Technika organizacji wystaw jak na owe czasy była prekursorska. Obok tradycyjnych eksponatów prezentowano fotografie i wyświetlano wyprodukowane przez ZUS filmy, np. o wypoczynku letnim i zimowym robotników. Nie mogło się również obejść bez jakże dzisiaj popularnych gratisów. Zwiedzający dostawali broszury i bieżące numery „Drogi do Zdrowia”.

„Frekwencja na Wystawie w poszczególnych miejscowościach jest olbrzymia, gdy chodzi o duże miasta (w Poznaniu 204 000 zwiedzających, w Łodzi 567 000 itd.), ale i w mniejszych miejscowościach, jak np. Tczew, Gniezno, Inowrocław,

Kutno – prawie cała ludność zwiedziła Wystawę [...]. Na kresach północnych i wschodnich zachodzi to samo zjawisko, w Wilnie zwiedziło Wystawę ponad 112 000 osób, w Białymstoku 61 000, [...]” – donosił w 1939 roku „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych”.

Efekt był widoczny. Ubezpieczalnie społeczne notowały wzrost wizyt lekarzy domowych i liczby szczepień ochronnych w miejscowościach, do których dotarła wystawa.

Organizator wypoczynku dla dzieci

Zakład Ubezpieczeń Społecznych koordynował organizowane przez ubezpieczalnie kolonie i półkolonie dla dzieci. Miały one charakter leczniczy i wypoczynkowy. Przy ich orga-

nizacji ubezpieczalnie współpracowały z komitetami pomocy dzieciom i młodzieży. W instrukcji wydanej przez ZUS z okazji akcji letniego wypoczynku dla dzieci w 1939 r., a więc ostatniej przed wybuchem II wojny światowej, informowano, kogo lekarze ubezpieczalni winni kwalifikować na kolonie:

„a) na półkolonie i kolonie wypoczynkowe kieruje się dzieci, których stan zdrowia nie wykazuje znacznych odchyżeń od normy, a które cierpią na osłabienie ogólne, brak apetytu, są niedożywione i wyczerpane; tam, gdzie równolegle jest prowadzona akcja kolonijna i półkolonijna, na półkolonie kwalifikuje się dzieci mniej wymizowane, na obozy można wysyłać tylko dzieci zupełnie zdrowe i dopiero w wieku 13 lat,

b) na kolonie lecznicze sezonowe należy kierować dzieci: 1)

z powiększonymi gruczołami limfatycznymi, 2) osłabione bez wyraźnych zmian chorobowych, potrzebujące jednak zabiegów i forsowniejszego odżywiania, 3) z krzywicą nieznacznego stopnia, 4) z wyrównanymi, nieznacznego stopnia wadami serca, 5) z wygojoną gruźlicą kości lub skóry, 6) po przebytych zakaźnych chorobach, rekonwalescencji, po operacjach itp.”.

Budowniczy

Ale przedwojenny ZUS to także właściciel lub współwłaściciel budynków mieszkalnych. Stowarzyszenia mieszkaniowe pracowników ZUS wybudowały kamienice w Warszawie na Ochocie (ul. Filtrowa/Asnyka). Od lat 20. na Żoliborzu budynki stawiało Stowarzyszenie pracowników najpierw kas ubezpieczeniowych, a potem ZUS. A w połowie lat 30. warszawski Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zakupił od Skarbu Państwa kilka działek na Dolnym Żoliborzu, gdzie wybudowano 60 domów jednorodzinnych, a także trzykondygnacyjny budynek wielorodzinny. Ich projektantami byli Józef Szanajca, Bohdan Lachert, Roman Piotrowski, a także Jan Reda. Józef Szanajca i Jakub Kukulski zaprojektowali osiedle domów wielorodzinnych dla ZUS w Łodzi w kwadracie ulic Bednarska/ Unicka/ Sanocka/ Dygasińskiego.

—Aleksandra Fandrejewska

**WYGODNIE
SPRAWNIE
BEZPIECZNIE**

**NA PORTALU INTERNETOWYM
PUE.ZUS.PL**

usługi elektroniczne ZUS między innymi:

- DLA KAŻDEGO KLIENTA**
- 📄 przegląd swoich danych zapisanych w ZUS
- 📅 rezerwacja wizyty w placówce
- 💬 wirtualny doradca i czat z konsultantem
- DLA UBEZPIECZONEGO**
- 📄 stan konta w ZUS
- 📄 odprowadzone składki
- 📄 kalkulator emerytalny

DLA ŚWIADCZENIOBIORCY

- 📄 informacje o świadczeniach: emeryturach, rentach i zasiłkach
- 📄 formularz PIT
- DLA PRZEDSIĘBIORCY**
- 📄 ePłatnik – łatwe i bezbłędne wypełnianie i wysyłanie dokumentów ubezpieczeniowych przez Internet

**NIE TYLKO W INTERNECIE
PRZEZ TELEFON**

Centrum Obsługi Telefonicznej

- 📞 801-400-987 dla tel. stacjonarnych
- 📞 22 560-16-00 także dla tel. komórkowych

NA SALI OBSŁUGI KLIENTÓW

- 📄 system kierowania ruchem

**ZAREJESTRUJ SIĘ
NA PUE.ZUS.PL**

Więcej informacji o tych i innych usługach Platformy Usług Elektronicznych znajdziesz Państwo w ulotkach dostępnych w jednostkach ZUS oraz instrukcji użytkownika PUE zamieszczonej na portalu pue.zus.pl